

ZÁKLADY PSYCHOLOGIE A PSYCHIATRIE

Pavla Kremserová

**CO JE PODLE VÁS
NORMÁLNÍ A CO
NENORMÁLNÍ?**

Co je normální?

„Tolerance není lhostejnost, ale moudrá víra, že i ten druhý může mít pravdu.“

(Jiří Menzel)

Kilt je výhradně mužská součást skotského národního kroje (ženy, až na výjimky, kilt nenosí) v podobě mužské zavinovací skládané sukniče s barevným kárem, ozdobnými třásněmi a ozdobnou broží.

Po pár návštěvách jsem zcela šokovaná jednou odporou českou vlastností, a to přezouváním. Když přijde k někomu na návštěvu, tak vás nutí se vyzout často už před dveřmi z bot a tlapat všude v ponožkách nebo vám vnuti nějaké „rozkošňoučké“ bačkůrečky. Co to probůh je? Přijde mi pěkně nechutné lézt do cizích bačkor plných cizích plisní. Nehleďte na to, že je trapné, když jsou vám nohy citit, protože po delší době v botách prostě jsou, s tím nic nenaděláte. Nebo Češi zbožňují oděr cizích nohou?

(Američanka)

Tak si představte, co mi napeala kamarádka. Je na stáži v Japonsku a prý tam mají teď nepříznivé počasí. Každý chrchlá, smrká. Seděla u stolu s Japoncem v restauraci a on místo, aby se vysmrkal, tak mu celou dobu tekla obrovská, zelená... Fuj, to je nechutné.

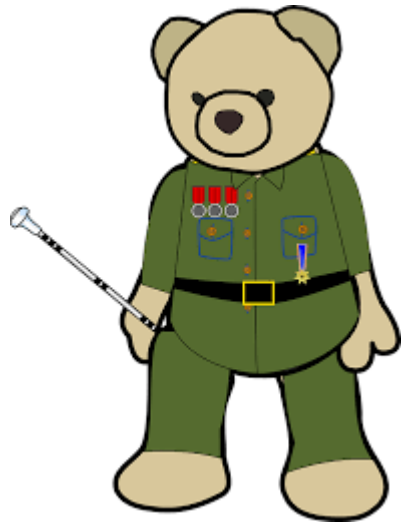
Když ale sledujeme očistu v této řece včetně čistění zubů, poněkud nás, Evropany, zamrazí. Do indické řeky Gangy samozřejmě vytékají splašky z přilehlých domů, plavou zde zbytky ožehých těl, koupou se tu vodní buvoli, pere se zde prádlo...

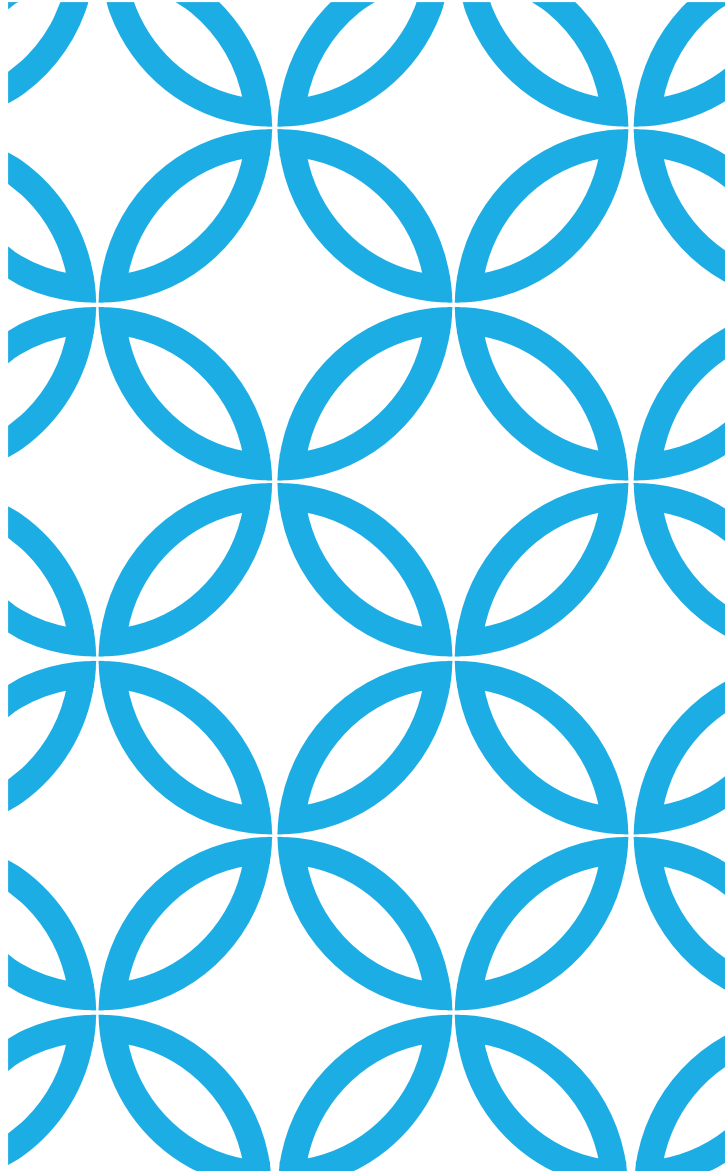
Kdežto Švédí jako by se za alkohol styděli. Teda ti slušní. Některým je špatná reputace úplně volná, neberou si žádné servítky a klidně se opijí na veřejnosti. To slušníci ne, ti jako by chtěli celý ten svůj vztah k alkoholu utuflat, dá-li se to tak nazvat. Všechno je to zahaleno jakousi rouškou spikleneckví, pocitem něčeho zakázaného.

Ve většině islámských zemí je povoleno mnohoženství, přesněji čtyři manželky a neomezený počet souložnic. Podmínkou však je, že muž je musí užít, neboť ženy v tradičních islámských zemích nechodí do zaměstnání.

KDO JE TO BLÁZEN?

NORMALITA X PATOLOGIE

PhDr. Denisa Denglerová, Ph.D.

Pavla Kremserová

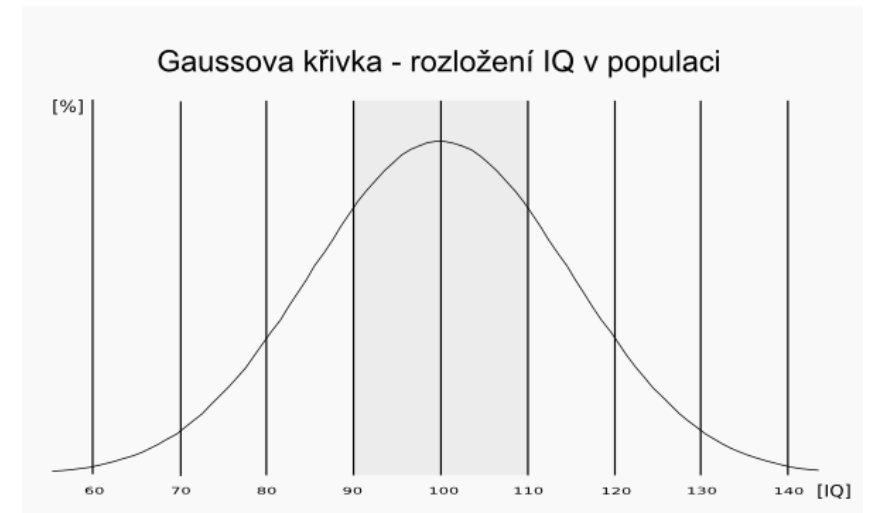
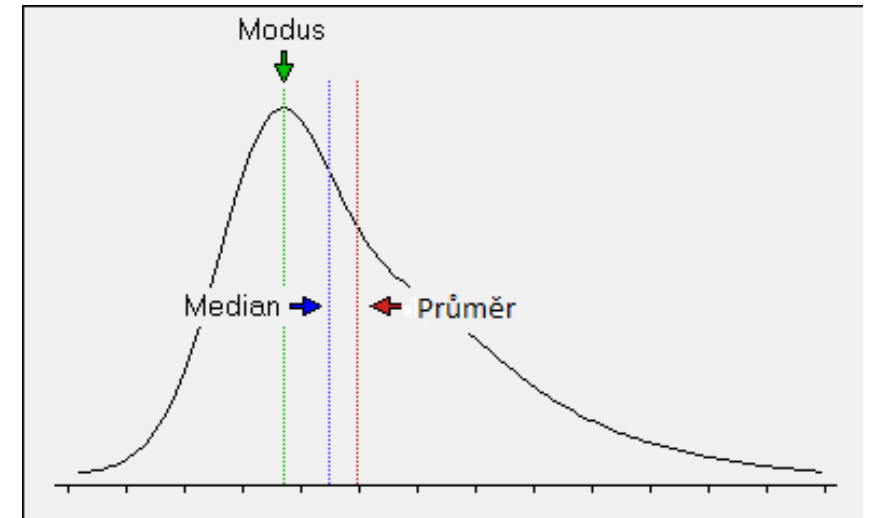

Normalita x abnormalita

- Primární otázka psychopatologie – **co je ještě normální a co už je odchylkou?**
- Závisí na teoretickém přístupu (psychoanalýza x humanistická psychologie) a na způsobu měření.
- Hranice mezi normalitou a abnormální variantou psychické vlastnosti je pohyblivá, jde o kontinuum, v jehož rozsahu se můžeme nacházet, jen krajní póly jsou zřejmé.
- Závisí na čase, vývoji, sociokulturním kontextu...(projevy chování ve třídě x prospěch)
- **Symptom (příznak)** – charakterizuje určitý stav odchylovající se od normy. Specifický x nespecifický.
- **Syndrom** – soubor příznaků typických pro určitou poruchu, vytvářejí obraz konkrétní nemoci.

Statistická norma

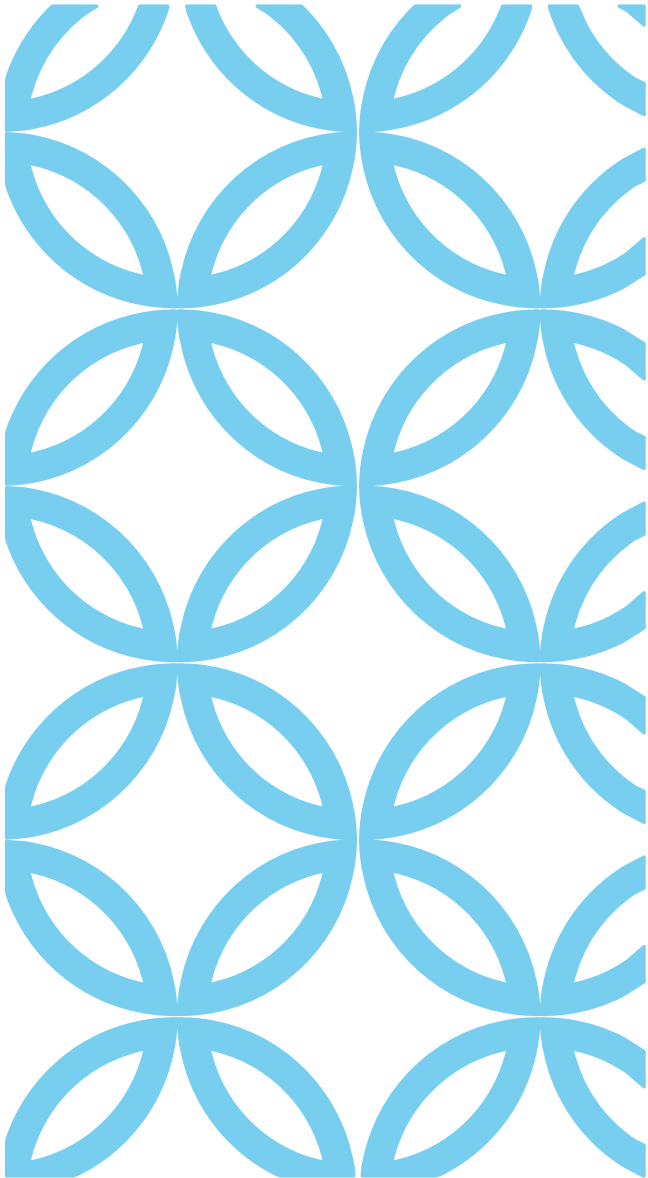
- + objektivnost a exaktnost (potřeba kvantifikace daného jevu)
- - závislost na měřícím nástroji, tendence k průměrnosti
- Nejčastějším ukazatelem dané populační skupiny průměr (alternativy – modus, medián) – Gaussova křivka normálního rozložení, průměr a směrodatná odchylka cca 2/3 populace (pásmo s největší četností), průměr a 2 směrodatné odchylky cca 96% populace, souvisí s mírou variability – čím je variabilita vyšší, tzn. znak nabývá mnoho možných variant, tím je širší pásmo normy.

Funkční norma

- Normalita jako optimální fungování jedince. Normální je to, co umožňuje optimální fungování jedince či skupiny ve společnosti.
- + bere v potaz individuální zvláštnosti, tedy „normu i v rámci patologie“
- - optimální fungování opět není vymezeno

- Normalita jako pragmatický přístup
- za normu považuje úspěšné dosažení určitého cíle bez ohledu na způsob a prostředky, jakými jej bylo dosaženo
- + zaměřenost na výsledek procesu
- - nebere na zřetel etická, morální kritéria

normální = to, co je v dané společnosti a kultuře obvyklé, obvyčejně ve vztahu k tradici

mediální norma – to, co je opakovaně a často atraktivním způsobem prezentováno je žádoucí či standardní, tedy normou => idealizovaná realita, extrémny se jeví jako standard (lidé jsou krásní, mladí, bohatí / násilí má mnohem vyšší četnost atd.)

norma jako ideál – nejlepší možný výsledek, který se ještě zdá být dostupný, může fungovat jako cíl, nikoliv jako hodnotící kritérium, má stimulační a motivační význam, zejména v období dospívání

skupinová norma – odráží fakt odlišnosti různých sociálních skupin z hlediska jejich normativních kritérií => může zapříčiňovat problémy adaptace minorit na normu majoritní společnosti

dílčí norma – specifikuje kritéria pro menší část populace

Sociokulturní norma

NORMALITA X PATOLOGIE ?

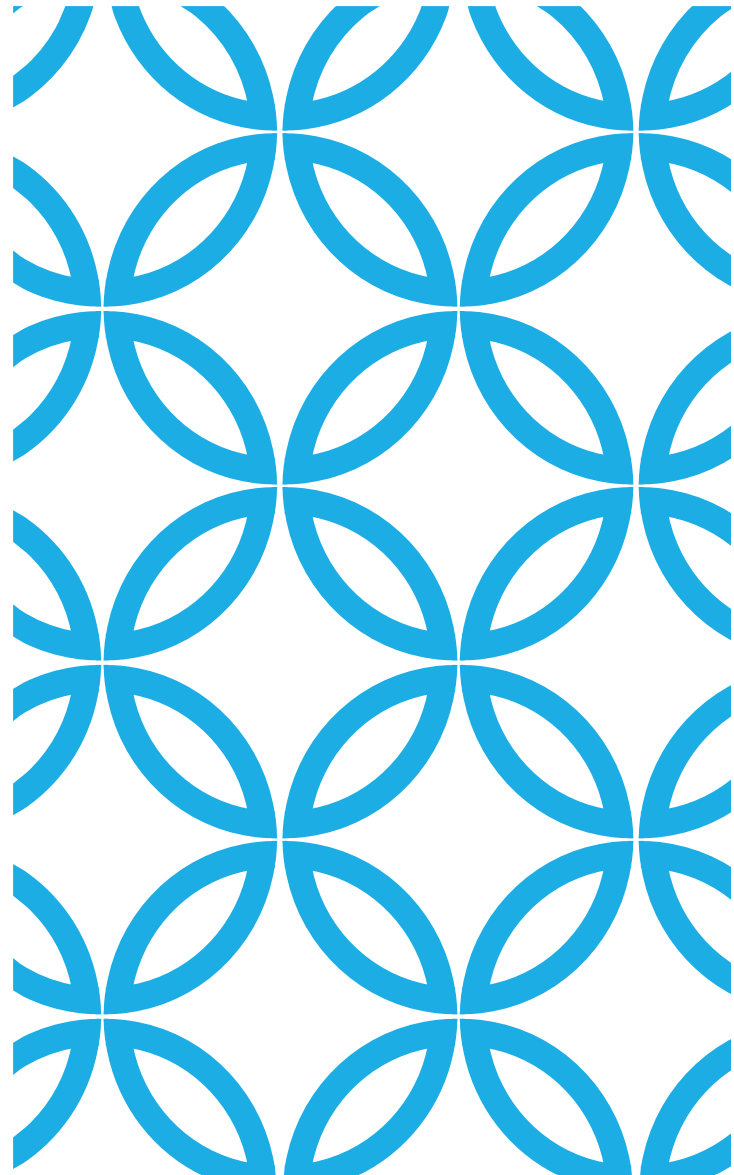
<https://www.csfd.cz/film/396808-tohle-je-nas-svet/prehled/>

<https://www.csfd.cz/film/405965-stale-spolu/prehled/>

<https://www.csfd.cz/film/1093243-jitrni-zare/prehled/>

Jak normální je samomluva?

<https://www.youtube.com/watch?v=iNyUmbmQQZg>

HISTORIE PSYCHIATRIE

Pavla Kremserová

PRVNÍ ZMÍNKY O PÉČI O DUŠI

lékař-ranhojič-šaman: prostředník mezi nemocným a přírodními i nadpřirozenými silami

fungovalo magické myšlení – posedlost zlými duchy

EGYPT (15 st. př. n. l.)

- Ebersův papyrus – modlitby a zařikávání zlých duchů
- „chrámové léčení“ – hypnotické postupy, léčba spánkem, davová sugesce

INDIE (7 st. př. n. l.)

- „mozek je sídlem duše“

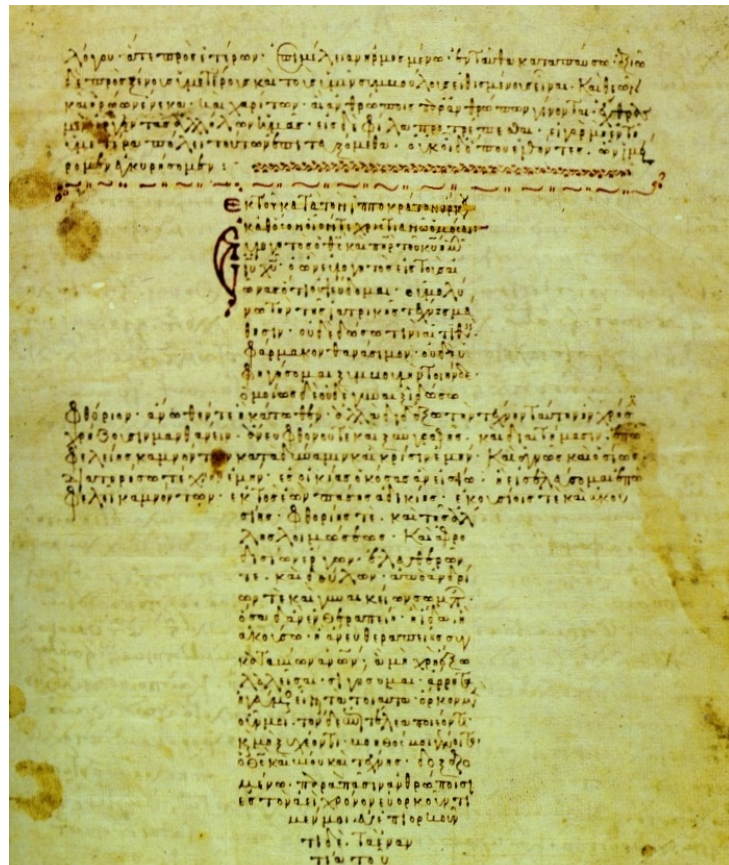
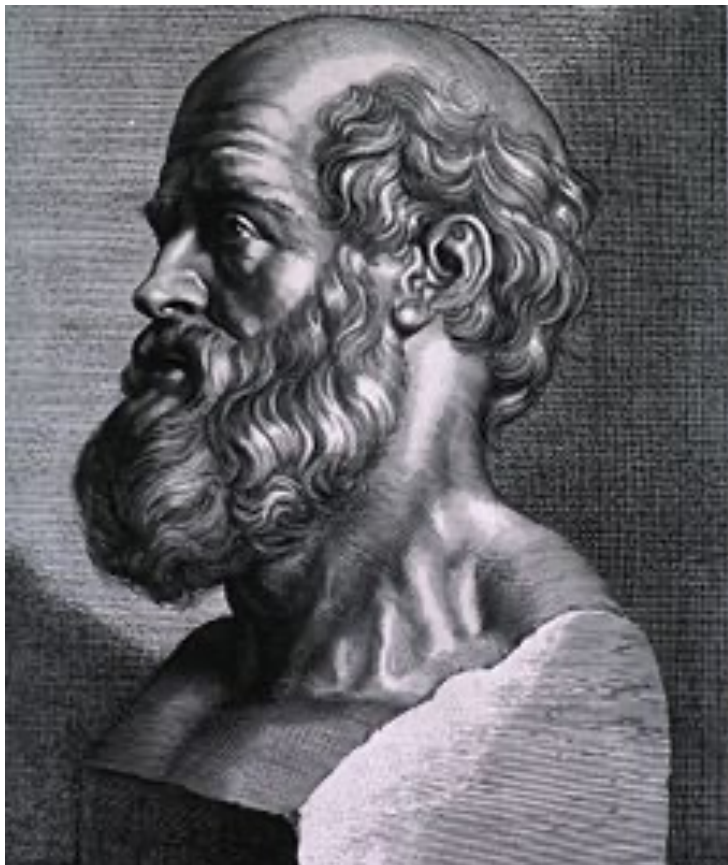
PRVNÍ ZMÍNKY O PÉČI O DUŠI

ANTIKA (1 000 let př. n. l.)

léčba nemocí v pravomoci
boha Asklepia → asklepiony

- lékařská zařízení lázeňského typu
- posilující procedury a směs
psychoterapeutické a duchovní péče

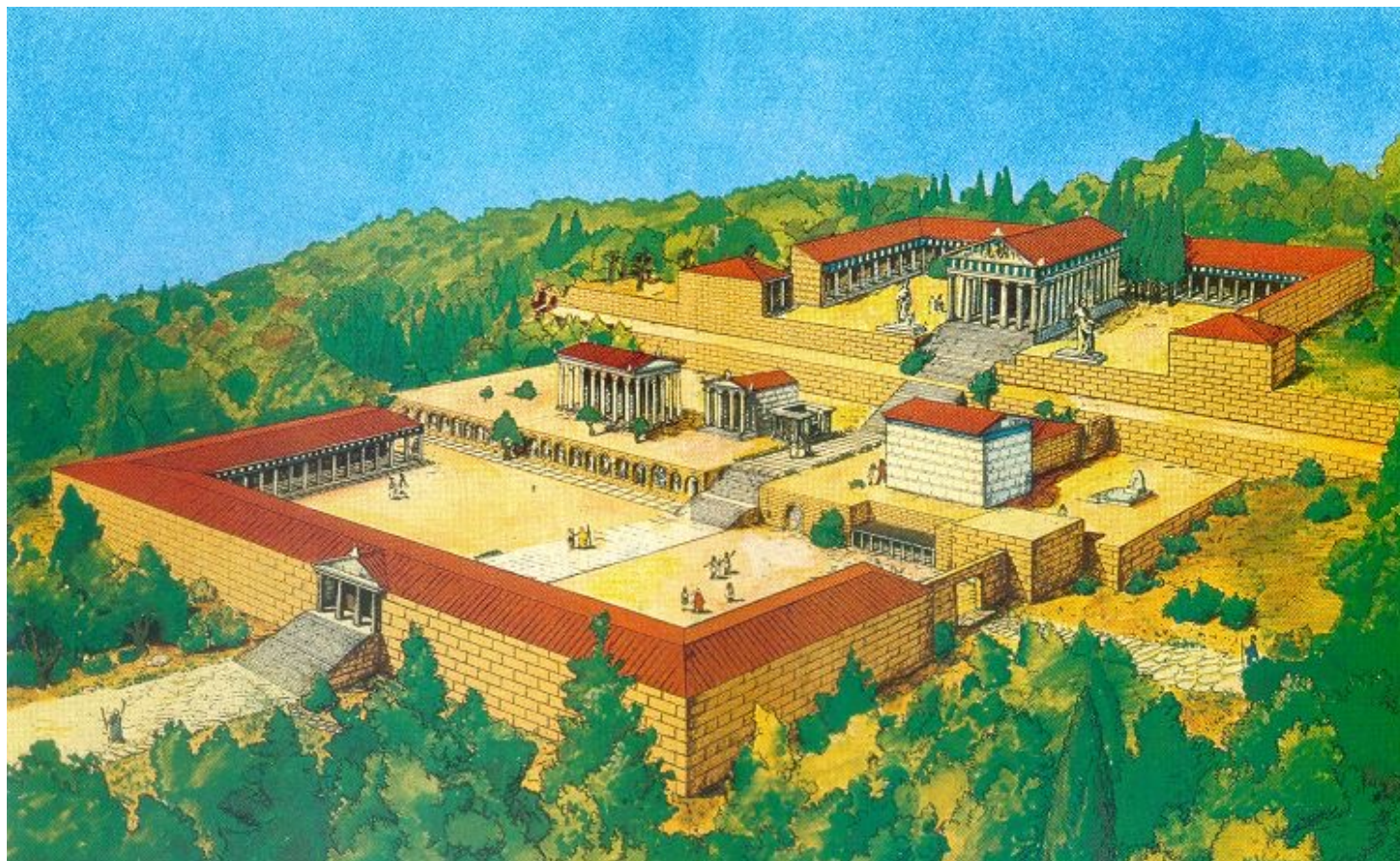
pojem psychoterapie pochází
od Platóna

HIPPOKRATÉS

- 460 př. n. l. – 370 př. n. l.
- „otec medicíny“
- Hippokratova přísaha
- působil na ostrově Kos v Řecku, lékařská škola
- zastával názor, že na celkový stav člověka, jeho nemoci, má rozhodující vliv okolní prostředí a životospráva, nemoc není to boží trest, ale má přirozené příčiny
- léčil celého člověka ne jen nemoc
- při léčbě zastával teorii rovnováhy čtyř základních tělesných šťáv: černé žluče (melos), žluté žluče (chole), krve (sanguis) a slizu (flegma) a příčinu nemocí viděl v jejich nerovnováze
- rozdělil temperament do 4 kategorií, jaké známe dnes (Galén pak teorii rozvinul)
- Hippokratés – Otec medicíny (<https://www.youtube.com/watch?v=WHj-FQCdW24>)

ASKLEPION, KOS, ŘECKO

ASKLEPION, KOS, ŘECKO

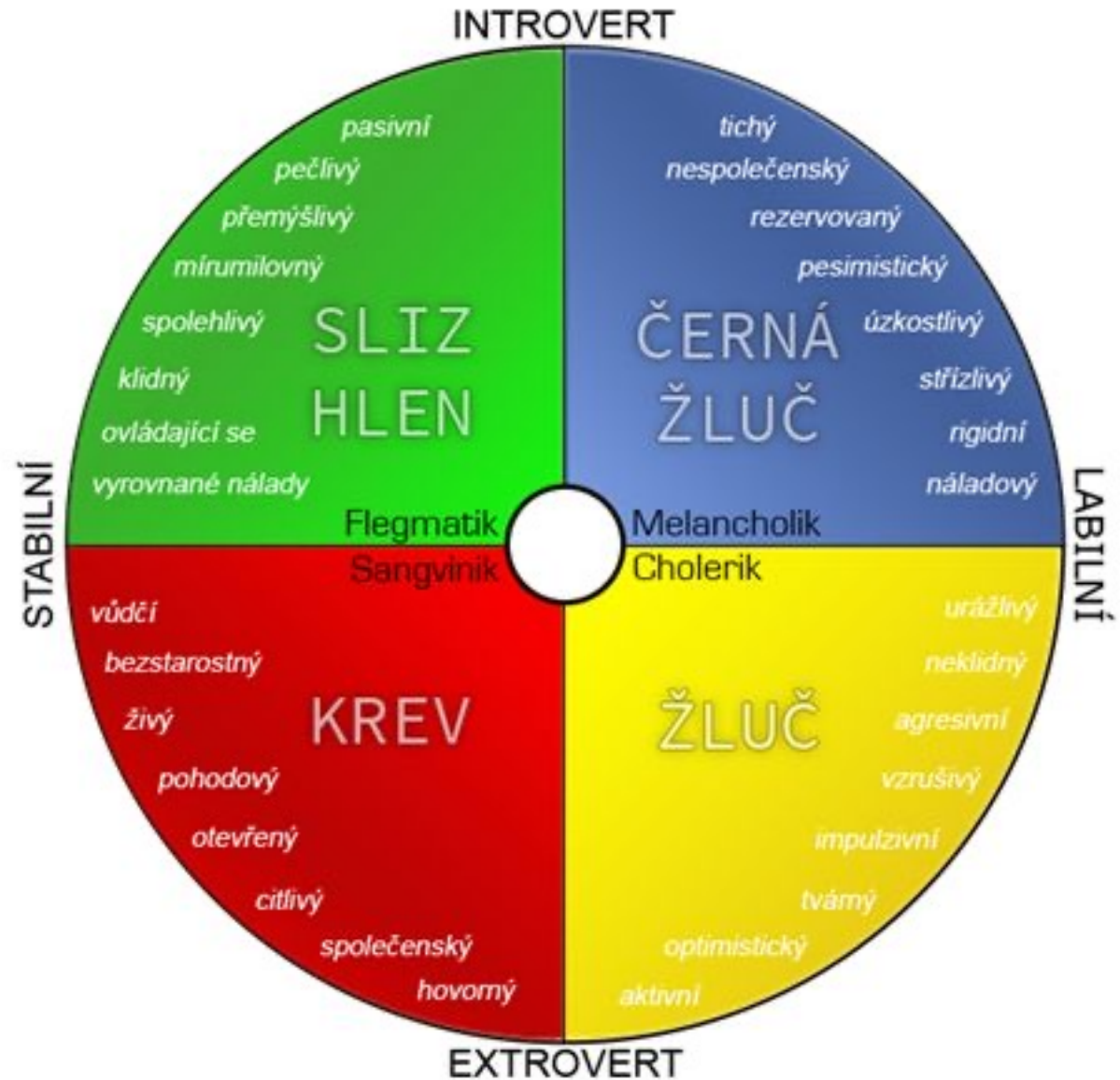
GALÉNOS (GALÉN)

- 129 n. l. – 216 n. l.
- ze začátku pečoval o zraněné gladiátory poté v Římě o císaře Marka Aurelia
- prováděl veřejné operace na zvířatech (přetnutí míchy)
- podle Hippokrata popisuje čtyři tělesné tekutiny (krev, žlutá žluč, černá žluč, hlen), které odpovídají čtyřem základním živlům (voda, země, vzduch, oheň)
- rozvinul teorii o 4 temperamentech

CLAUDE GALIEN

TEMPERAMENT

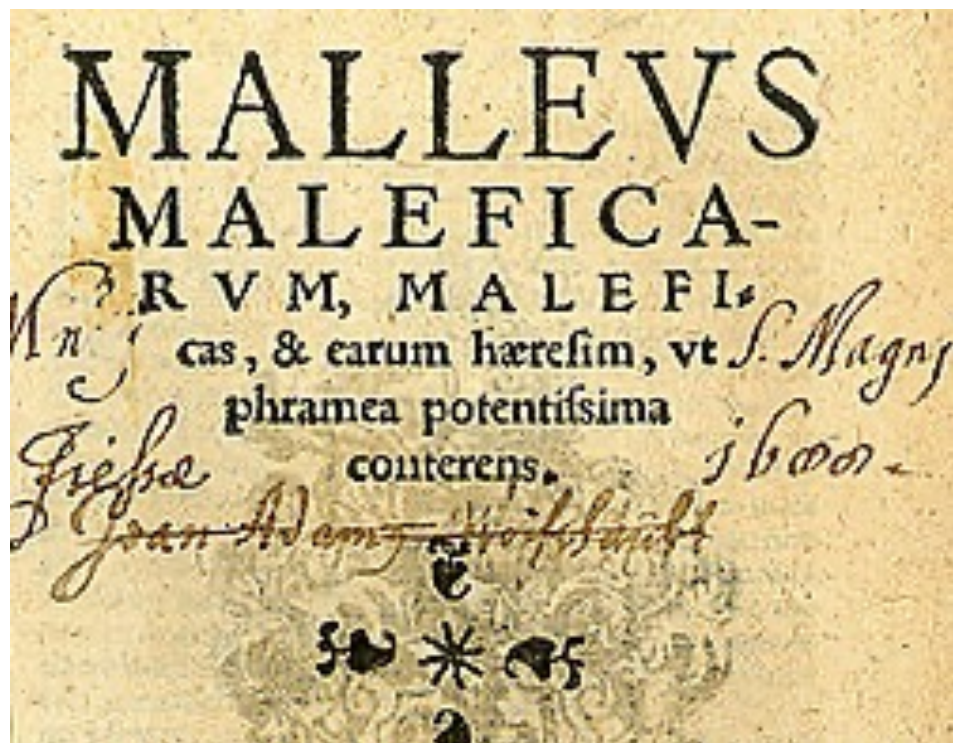

Hieronymus Bosch – Vytáhni kámen šílenství

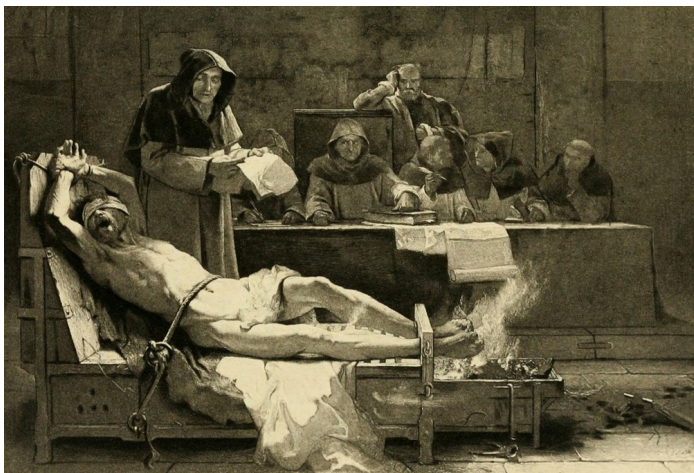
STŘEDOVĚK

- medicína se rozvíjela dále (a navazovala na antiku) v arabském světě – empirická diagnostika léčby
 - slavní medici: Avicenna, Averroes → navazovali na Hippokrata a Galena
- v Evropě přešla medicína do rukou církve
- „doba temná“ – duševní nemoci opět démonizovány
 - existovaly lékařské školy, ale péče o duševně nemocné byla kombinace předsudku a pověry s pozůstatky římského lékařství
 - u duševně nemocných bylo riziko, že nemoc bude vykládána jako hřích nebo posedlost
 - poruchy chování a konflikt s normami okolí se zobecňovalo jako posedlost d'áblem
 - dílo: Malleus maleficarum (Kladivo na čarodějnice)

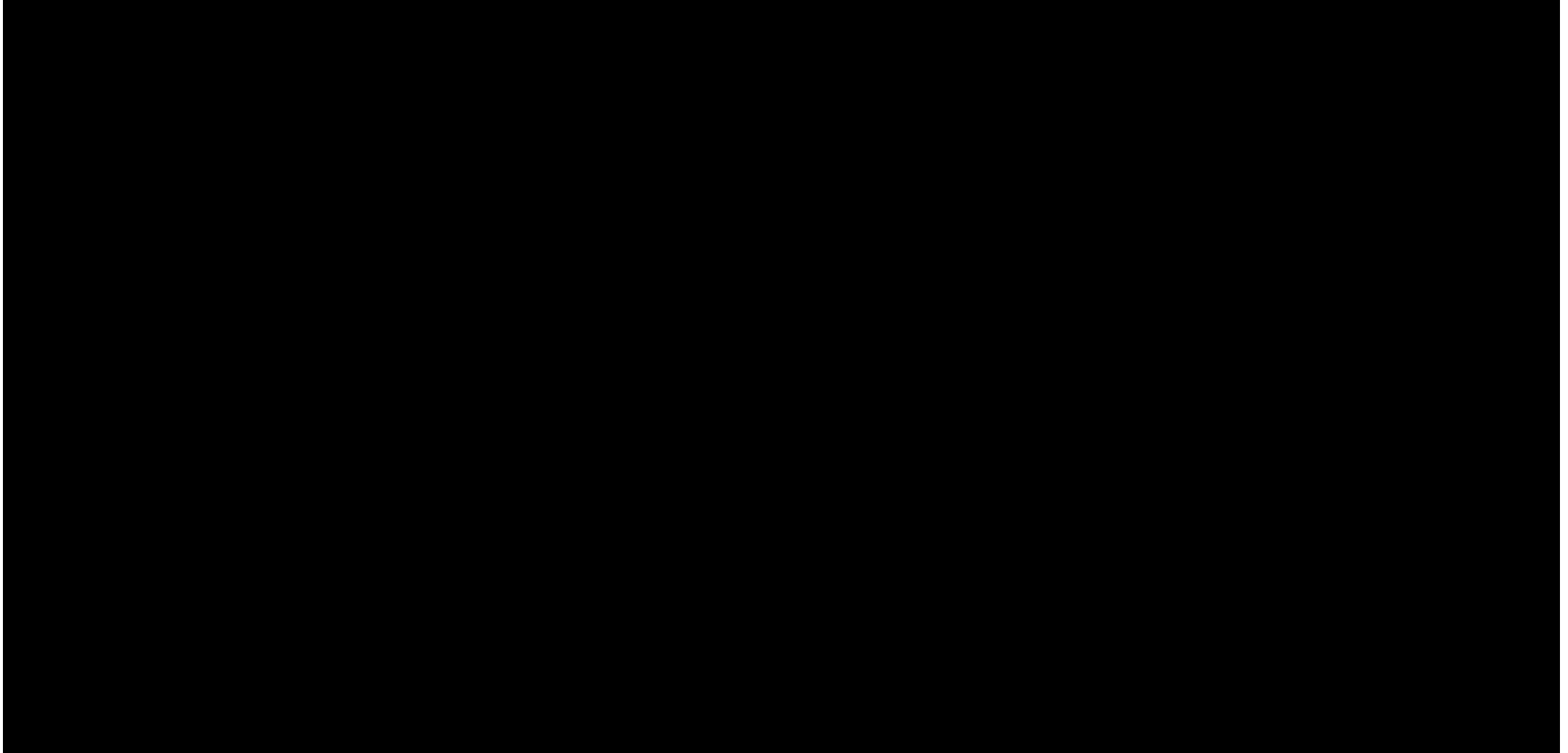

MALLEUS MALEFICARUM

- r. 1487, autoři: dominikánští mniši
- příručka pro diagnostiku a léčbu spolčení s d'áblem
- hon na čarodějnice v Evropě vrcholil v 16. století
- mnoho osob upálených pro čarodějnictví by dneska neslo diagnózu mentální retardace
- do 18. st. byly vydány desítky vydání

KLADIVO NA ČARODĚJNICE (1969)

STATUS DUŠEVNĚ NEMOCNÉHO

- velmi záleželo na sociálním zázemí a movitosti pacienta!
- umíst'ování do špitálů spolu s žebráky, tuláky a zlodějíčky – „čištění ulic“
 - zajištění dohledu a přežití
 - kruté zacházení od dozorců
 - veřejně vystavování za peníze
- umíst'ování na tzv. lodě bláznů (Narrenshiff), pluli po německých a vlámských zemích nebo věží bláznů (Narrenturm)
- „Bedlam“ – Bethlem Royal Hospital v Londýně
 - povolené návštěvy komukoli, kdo se chtěl podívat na „blázny“
- omezování, pouta, klystýry, diety, pouštění žilou, rtuťové preparáty, pálení vlasové části lebky horkými železnými tyčemi

LODĚ BLÁZNŮ

- lodě pluly od města k městu a přibíraly blázny, kteří byli vyhnáni městem za hradby
- dopravní prostředky směřovali k terapeutickým cílům, tedy do poutních míst, kde lze uvěřit v zázrak uzdravení
- akt vyhánění bláznů z teritoria měst byl i symbolickým rituálem, kterým se ctihodní měšťané „očist'ovali" od hrozby podobného osudu, jaký stihl jejich nešťastné spoluobčany

NARRENTURM - VÍDEŇ

- byla postavena v roce 1784 za císaře Josefa II.
- první budova na světě vybudovaná pro ubytování duševně nemocných
- objekt tvoří pětidílná kruhová budova ve stylu pevnosti se štěrbinovými okny pro 200 až 250 duševně nemocných
- od roku 1971 je v Narrenturmu umístěna patologicko-anatomická sbírka

BEDLAM - LONDÝN

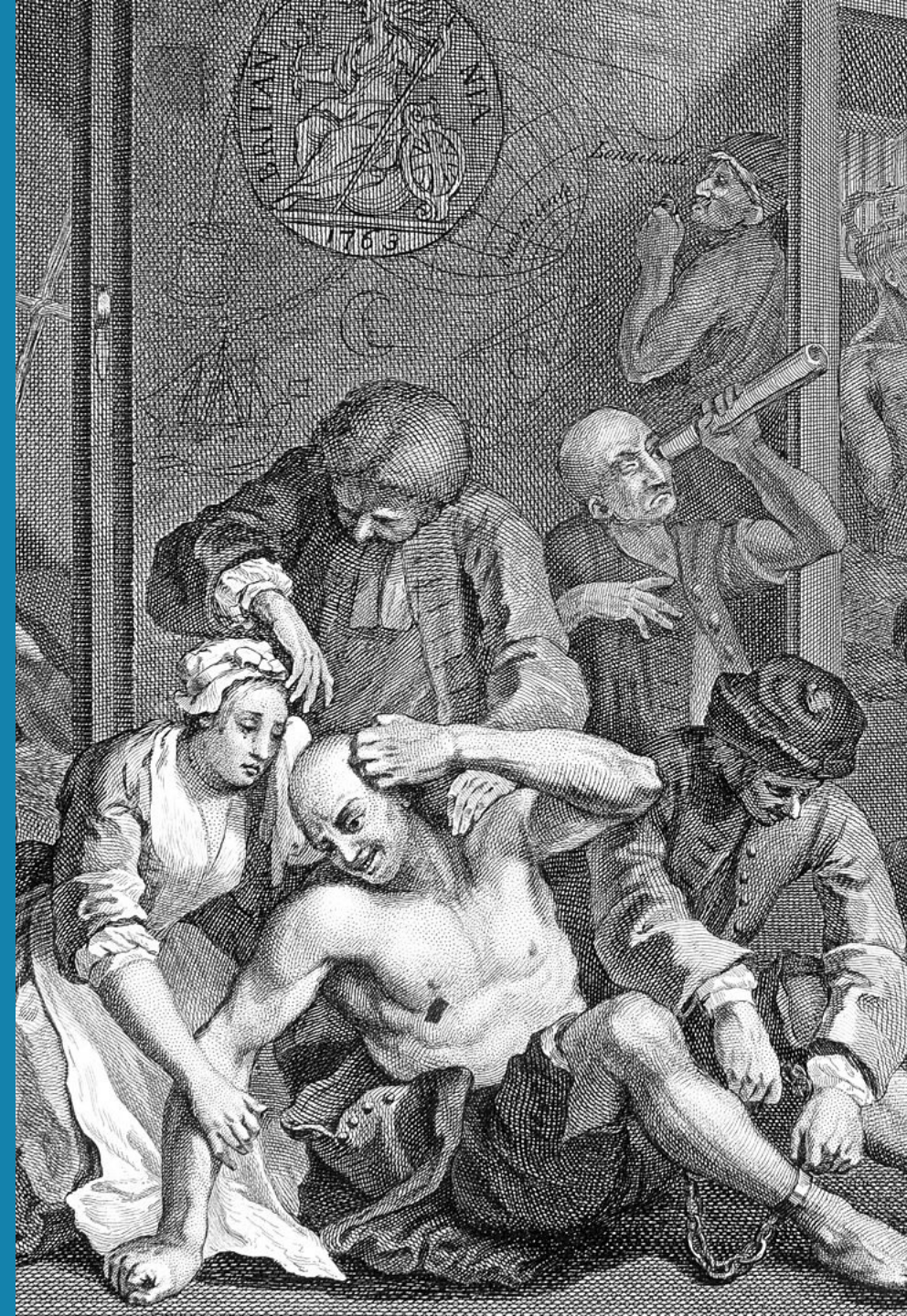
- založeno roku 1247
- návštěvníci z ulice se mohli chodit za poplatek dívat na nemocné
- Dokument - Bedlam: Nightmares and Utopias (https://www.youtube.com/watch?v=ZGPtsx_mNWY)
- Dokument – Madness of Bedlam (https://www.youtube.com/watch?v=Uc_tfPWAq-8)
- Dokument BBC – Mental: History of the Madhouse (<https://www.youtube.com/watch?v=oswUssXzFIY>)

VÝJIMKY

- postupně lékaři hájili individuální přístup k duševně nemocným
- lodě bláznů souvisely se založením komunity ve vesnici Geel (Belgie, Flandry), 1200 založen klášterní špitál pro duševně nemocné - útulek kombinoval komunitní péči a dlouhodobý noční stacionář
 - poutní místo, kde šílenství došlo svého osvobození a člověk vykonává jakýsi obřad oddělení
 - z 18. století pochází zprávy o fungování této komunity v Gheelu, kde jsou čtyři pětiny obyvatel blázni, ovšem blázni v plném slova smyslu, těšící se bez potíží stejné svobodě jako ostatní občané
 - funguje dodnes, lidé žijí v rodinách (<https://wave.rozhlas.cz/v-belgickem-mestecku-rodiny-po-staleti-ubytovavaji-dusevne-nemocne-dnes-tradice-5184813>)
- podobná zařízení vznikala ve 14. st. v Hamburku a Bruggách.

ODPŮRCI DÉMONOLOGIE

- Paracelsus (1493-1541)
 - nemoc je důsledkem změny chemické skladby lidského organismu
- Johan Weyer (1515-1588)
 - otec psychiatrie, první psychiatr, bojoval proti démonologii
- Felix Platter (1536 – 1614)
 - tvůrce systematické klasifikace duševních chorob
 - „vrátil psychiatrii zpět do rukou lékařů“ – vznik duševních poruch vidí v onemocnění mozku
- Erasmus Rotterdamský – Chvála bláznovství
- René Descartés

PSYCHIATRIE NA PŘELOMU 18. A 19. STOLETÍ

- revoluce v psychiatrii během Francouzské revoluce
- vliv osvícenství
- lékař Philipp Pinel, vedoucí nemocnice Salpêtrière (1795)
- „násilí a neklid nemocných způsobují omezení, pouta a nesvoboda“
- „zbavil duševně nemocné pout“
- „žádná omezení“ – heslo institucí, založeno na léčbě mravní výchovou, pěstování volních a morálních vlastností
- další významný lékař, Pinelův žák Jean E. Esquirol
- v 19. století vznik ústavů po celé Evropě - nedokázaly vrátit nemocné do společnosti, poskytovaly aspoň útočiště nemocným a „ochranu“ společnosti

STAIRWAY TO LIGHT (1945)

■ <https://www.youtube.com/watch?v=-9SK2MNWnBs>

VZNIK PSYCHIATRIE

- poprvé pojem použil německý lékař Christian Reil v roce 1808
- zvětšovala se klasifikace potíží a diagnostika kategorií
- spory lékařů o původu nemoci
 - netělesná příčina - léčení pěstováním duchovních hodnot x duševní nemoci onemocnění mozku
- postupně podrobné studie mozku a vliv na duševní zdraví
- duševní nemoci se v průběhu 20. století členily na:
 - organické
 - exogenní (vnější příčiny)
 - endogenní („vnitřní“ a špatně přístupné příčiny)
- významní psychiatři:
 - Emil Kraepelin (1856-1926)
 - Eugen Bleuer (1857-1939)
 - Ernst Kretschmer (1888-1964) – typologie podle stavby těla
 - Jean Charcot (1825-1893) – hysterie a hypnóza

NEJVÝZNAMĚJŠÍ ZMĚNY VE 20. STOLETÍ

objevení psychofarmak

psychoanalýza

sociální psychiatrie (léčba a udržení pacientů v jejich obvyklém prostředí, ve společenství s ostatními)

PSYCHIATRIE V ČESKÝCH ZEMÍCH

- v roce 1755 ruší Marie Terezie (pod vlivem osobního lékaře Van Swetena) zákon o čarodějnictví
- v Brně byli duševně nemocní ukazováni v zamřížovaných klecích na náměstích až do konce roku 1770
- v roce 1790 v Praze první ústav věnovaný péči o duševně nemocné
- významní psychiatři:
 - Josef Riedl (1803-1870) - uznávaný v zahraničí
 - Arnold Pick – Pickova nemoc (atrofie čelních laloků)
 - Benjamin Čumpelík
 - Karel Kuffner – 1. učebnice psychiatrie
- Ústavy pro choromyslné
 - Brno – Černovice (1863)
 - Praha – Bohnice (1909)

PSYCHIATRIE DNES

zkrácení doby hospitalizace/ nedostatek míst pro duševně nemocné

posílení lékařské péče

změna charakteru léčeben

lepší osvěta duševně nemocných i společnosti

posílení mentální hygieny

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/7981-tri-revoluce-v-psihiatrii>

TŘI REVOLUCE V PSYCHIATRII

ZDROJE

- Dějiny šílenství – Michele Foucault
- http://www.bohnicebezhranic.cz/cs/zajimavosti-z-oboru/Lod-blaznu_s629x7560.html
- SVOBODA, Mojmír, Eva ČEŠKOVÁ a Hana KUČEROVÁ, 2015. Psychopatologie a psychiatrie: pro psychology a speciální pedagogy.
- <https://about-history.com/the-cruel-way-people-with-mental-handicaps-were-treated-in-the-middle-ages-will-make-your-stomach-turn/>
- <https://wave.rozhlas.cz/v-belgickem-mestecku-rodiny-po-staleti-ubytovavaji-dusevne-nemocne-dnes-tradice-5184813>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Bethlem_Royal_Hospital#/media/File:William_Hogarth_019.jpg
- Hosák, L., Hrdlička, M., & Libiger, J. (2015). *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
- Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*